

UDĚLOVÁNÍ VĚDECKÝCH HODNOSTÍ NA VYSOKÉ ŠKOLE EKONOMICKÉ V PRAZE V PADESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

František Stellner, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem; **Marek Vokoun**,
Vysoká škola ekonomická v Praze

Úvod

V uplynulých dvou letech byl zahájen intenzivní výzkum dějin Vysoké školy ekonomické v Praze, od jejíhož založení uplyne v září tohoto roku šedesát let. Vznikla poradní komise rektora pro dějiny VŠE, byla založena webová stránka a datové úložiště, kde jsou mimo jiné prezentovány rozsáhlé bibliografie, rozhovory s pamětníky, archivní rešerše, biografické a fotografické podklady. Vedle dokumentační činnosti se členové poradní komise a jejich spolupracovníci zaměřili na výzkum vzniku školy a její činnosti v padesátých letech 20. století, přičemž hodlají primárně rekonstruovat jeho politické a personální okolnosti.

Naše studie proto analyzuje udělování vědeckých hodností v padesátých letech na VŠE a zjišťuje, které obory se preferovaly, konkrétně zda tehdejší vedení školy věnovalo mimořádnou pozornost rozvoji politické ekonomie. Dále analyzujeme, zda se v dostatečné míře podařilo navýšit počet profesorů, docentů, kandidátů a doktorů věd a jaké byly příčiny problémů s tím spjatých.

Studie vyžadovala metodické přístupy hospodářských, sociálních, kulturních a politických dějin, ekonomie a statistiky. Interdisciplinární přístup umožnil stanovení obecných faktorů, které budou sloužit následnému výzkumu postavení VŠE ve vědě v padesátých letech 20. století. Pro analýzu jsme použili dosud nevyužitý pramenný materiál, tj. podklady z jednání školní rady (od roku 1956 vědecké rady) VŠE dochované ve spisovně VŠE, dále vydané prameny institucionální a osobní provenience, jako jsou záznamy z jednání různých úřadů a institucí, paměti, politické projevy a deníky. Analyzovali jsme též dobový denní tisk a časopisy. To sebou neslo velkou náročnost na kritiku pramenů, zhodnocení jejich dokumentární a historické hodnoty a využití jejich informační kapacity. S využitím metod tzv. *oral history* jsme zpracovali vzpomínky pamětníků. Opírali jsme se také o dobovou ekonomickou literaturu a současnou vědeckou literaturu věnující se vývoji školství a vědy v komunistickém Československu.

Vedení KSČ se ve vysokoškolské politice po roce 1948 opíralo o názor, že „kádry rozhodují vše“. (Pavka, 2003) Vysoké školy měly „produkovat“ vysoce kvalifikované a ideologicky loajální kádry, zrušit převahu studentů z nedělnického prostředí a vytvořit novou „socialistickou“ inteligenci. Opíraly se samozřejmě o marxismus-leninismus.

mus, který zcela ovládl též ekonomickou vědu, byl šířen v dogmatické stalinské interpretaci a nemohl být jakýmkoliv způsobem relativizován. Klasická ekonomie s ním byla neslučitelná, a proto byla profilovým ekonomickým oborem prohlášena politická ekonomie. (Ash, 2000, s. 215–245; Maňák, 2004, s. 140)

Udělování vědeckých hodností

V padesátých letech zůstaly nejvyššími vědecko-pedagogickými tituly docent a profesor. Docentský titul uděloval do roku 1950 profesorský sbor příslušné vysoké školy a poté jej potvrzovalo příslušné ministerstvo na základě úspěšného habilitačního řízení. Habilitant musel mít doktorát a tiskem vydaný habilitační spis. Soukromým docentem se označoval řádně habilitovaný učitel vysoké školy, který nebyl za své přednášky honorován a většinou působil v jiných zaměstnáních. O udělení řádného profesorského titulu rozhodoval profesorský sbor na podkladě komisionálního zhodnocení celkové vědecké činnosti uchazeče. Existovala i mimořádná profesura, jejíž nositel pobíral plat na úrovni docenta a vyučoval předměty, pro které nebylo na škole systemizované místo.

V roce 1950 komunisté tento systém změnili novým vysokoškolským zákonem, který rušil rigorózní řízení pro dosažení titulu doktor, zrušil kategorii soukromých docentů a při jmenování docentů umožňoval upustit od dosavadních podmínek.¹ O dalších variantách titulů uvedli Urbášek a Pulec: „Legislativa z roku 1950 připouštěla i existenci vysokoškolských učitelů označovaných jako zástupce profesora či docenta... nebyli jmenováni, ale pouze ustanovováni do funkce ministrem školství a kultury v případech, kdy pro některý studijní obor nebyl ustanoven profesor nebo nemohl-li ustanovený profesor plnit po delší dobu své povinnosti... titul mimořádný profesor byl určen pro odborníky z praxe (držitele docentského titulu), kterým se touto cestou měla usnadnit cesta k plnohodnotné vysokoškolské kariéře.“ (Urbášek, Pulec, 2012, s. 365)²

Zákonem z roku 1956 byla zavedena označení profesor a docent jako „vědecko-pedagogické tituly“ oddělené od příslušného pracovního místa. Vzhledem k zavedení kateder byly odstraněny stolice, v jejichž čele stál profesor. Na jedné katedře nyní mohlo být několik profesorů. Profesori byli podle tohoto zákona jmenováni z „osob, které prokázaly vynikající způsobilost vědeckou (uměleckou) a učitelskou, a to zpravidla z doktorů věd nebo docentů vysokých škol“.³ Dále bylo stanoveno: „Místa profesorů a docentů na vysokých školách se obsazují zásadně na podkladě konkursu. Podrobnosti o habilitačním řízení a obsazování míst profesorů a docentů na vysokých školách stanoví ministr školství a kultury.“⁴

1 Zákon č. 58/1950 Sb. o vysokých školách.

2 V roce 1966 došlo k další úpravě. Ze zástupců profesorů se stali mimořádní profesori, profesori byli titulováni řádnými profesory a titul zástupce docenta zanikl bez náhrady. Docenty jmenoval ministr školského rezortu, mimořádné a řádné profesory pak prezident republiky na návrh vládní exekutivy.

3 Zákon č. 46/1956, kterým se mění a doplňuje zákon o vysokých školách, § 26, čl. 2.

4 Tamtéž, čl. 4. Srov. Mates, 1984.

Po sovětském vzoru zavedl zákon vědecké rady, které nahradily instituci profesorských sborů. Tím byly odstraněny poslední zbytky dřívější akademické samosprávy. Směrnice ministerstva z roku 1958 stanovila, že hodnocení způsobilosti „pro funkci vysokoškolského učitele musí tedy vycházet ze všech základních hledisek politické, ideologické a odborné vyspělosti uchazečů, která jsou naprosto rovnocenná a jejichž uplatňování musí být jednotné a komplexní“.⁵ V praxi to znamenalo, že politické a ideologické hledisko měly na starosti stranické orgány, které tím získaly nástroj k posílení kontroly nad kádrovou prací na vysokých školách. Odbornou vyspělost prověřovala vědecká rada v rámci projednání jmenování profesorů a docentů, kdy příslušná komise a v případě předložení habilitační práce oponenti vyjádřili své stanovisko, a vědecká rada poté hlasovala, zda jmenování schvaluje. Komunisté celý proces zcela kontrolovali, neboť a) na školách zůstávali prověřeni pracovníci, často členové KSČ, b) řízení byla zahajována po schválení vedoucím katedry, který byl téměř vždy členem KSČ, c) příslušné stranické organizace na úrovni fakulty a školy vypracovávaly kádrové posudky, které byly klíčové pro rozhodování vyšších složek strany, d) komunisté tvořili většinu i ve vědeckých radách, e) ministerstvo bylo též zcela pod kontrolou KSČ, f) prezidentem republiky byl nejvyšší představitel strany. Daný systém umožnil na jedné straně vzestup učitelům, kteří nebyli schopni předložit původní a přínosné vědecké práce, ale o to více byli loajální straně. Na straně druhé systém nebránil dosáhnout docentury či profesury i skutečným vědeckým kapacitám, které se ale také musely podřítit zásadám vysokoškolské politiky KSČ. Osobnosti, které by byly vůči KSČ v opozici, neměly šanci daná řízení absolvovat, navíc by zcela nepochybně na vysoké škole vůbec nemohly působit. V momentě, kdy bylo jednání zahájeno, bylo také v drtivé většině případů s úspěchem ukončeno. Klíčová rozhodnutí činily po celou sledovanou dobu výhradně stranické orgány a vlastní řízení (jmenovací i konkursní) bylo do jisté míry formální. V případě VŠE schvaloval docenty městský výbor a profesory politické byro.⁶

Z výše uvedeného je zřejmé, že proces jmenování profesorů a docentů byl během padesátých let několikrát modifikován. Na základě několika zákonů a vládních nařízení komunisté zavedli podle sovětského vzoru na vysokých školách pedagogicko-vědecký systém s profesory, doktory věd (DrSc.), docenty, kandidáty věd (CSc.), inženýry, odbornými asistenty, lektory, asistenty a odbornými instruktory.

Jaký byl na VŠE početní stav profesorů a docentů v padesátých letech 20. století? Z tabulky 1 vyplývá, že ve sledovaném období vzrostl počet učitelů o 38 % a počet docentů o 150 %, naopak počet profesorů klesl o 25 %.

5 Prováděcí směrnice ministra školství a kultury č.j. 35 975/58-III/1 z roku 1958.

6 Stávalo se ovšem, že schválená řízení zamítlo ministerstvo školství. Na VŠE jsme v dané době u habilitací zaznamenali pouze případ Emila Špalka v oboru zbožiznalství, který „poněkud podceňoval politicko-výchovnou práci“. Zápis č. 5 (8) ze zasedání vědecké rady VŠE v Praze, konaného dne 28. 5. 1957, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 4.

Tabulka 1

Počet učitelů, profesorů a docentů na VŠE⁷

	celkem učitelů	profesoři	docenti	relativní zastoupení profesorů a docentů v %
1953	193	4	16	10,36
1958	267	3	37	14,98
1959	266	3	40	16,16

Tabulka 2

Srovnání počtu profesorů a docentů na VŠE s technickými vysokými školami v roce 19568

univerzita	profesoři a docenti	studenti	počet studentů na profesora resp. docenta
VŠE	38	4 020	105,8
ČVUT	173	10 055	58,1
SVŠT	88	6 689	76,0

Vysvětlivka: VŠE – Vysoká škola ekonomická v Praze, ČVUT – České vysoké učení technické v Praze, SVŠT – Slovenská vysoká škola technická v Bratislavě

Pro srovnání relativního zastoupení profesorů a docentů v celém státě použijeme závěry Urbáška a Pulce: „...relativní zastoupení držitelů nejvyšších vědeckopedagogických titulů během šedesátých let významně stoupalo, a to z 18,6 procenta ve studijním roce 1958–1959 na 22,12 procenta na konci šedesátých let (studijní rok 1968–1969)“⁸. (Urbášek, Pulec, 2012, s. 367)⁹ Počty držitelů docentských a profesorských vědeckopedagogických titulů začaly v Československu významně růst až od studijního roku 1961–1962. Vidíme, že situace na VŠE byla pod celostátním průměrem. Tabulka 2 dokládá, že VŠE zásadním způsobem zaostávala především za technickými vysokými školami.

Zmínili jsme, že odbornou vypělost uchazečů o docentský a profesorský titul prověřovala vždy vědecká rada VŠE, ke konci padesátých let i fakultní vědecké rady, v rámci projednání jmenování profesorů a docentů. Jaké bylo složení těchto orgánů na VŠE z hlediska počtu nositelů profesorského a docentského titulu? Tabulka 3 dokládá, že ve vědecké radě VŠE a vědeckých radách fakult bylo v roce 1957 celkem

7 Výroční zpráva o činnosti za školní rok 1957/58, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 31. Počet 4 profesori a 22 docentů uvedli pro rok 1953 Mach a Průcha, 2003, s. 65. V KSČ bylo v roce 1959 již 73 % učitelů. Výroční zpráva o činnosti za školní rok 1958/59, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 27.

8 *Vysoké technické školy v Československé republice*. Sborník vydalo ministerstvo školství a kultury k 250. výročí založení technických škol v Praze 1707–1957. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957, s. 9.

9 Pro srovnání uvádíme, že „na konci čtyřicátých let (studijní rok 1948–1949)... na vysokých školách v Československu působilo 24 procent nositelů vědeckopedagogických titulů“⁸. (Urbášek, Pulec, 2012, s. 368).

108 míst. Vzhledem k tomu, že mnoho členů fakultních rad bylo zároveň členy vědecké rady VŠE, jednalo se pouze o 85 osob. Z nich bylo 8 profesorů¹⁰ a 36 docentů.

Tabulka 3

Složení vědeckých rad na VŠE v roce 1957¹¹

VR	celkem	profesoři	docenti	zároveň ve VR VŠE
VŠE	27	5	20	-
FVE	21	1	12	10
FVýE	26	1	9	4
FVZO	18	0	8	5
FFÚ	16	3	7	4
celkem	108	10	56	23

Vysvětlivka: VŠE - Vysoká škola ekonomická, FVE - Fakulta všeobecně ekonomická, FVýE - Fakulta výrobně ekonomická, FVZO - Fakulta vnitřního a zahraničního obchodu, FFÚ - Fakulta financí a úvěru

Tabulka 4

Projednáni jmenování profesorů a docentů na vědecké radě VŠE dle let celkem¹²

rok zápisu	uděleno	neuděleno	odloženo	celkem
1954	5	0	0	5
1955	9	0	0	9
1956	13	0	1	14
1957	3	1	0	4
1958	5	0	0	5
1959	3	0	3	6
celkem	38	1	4	43

Vysvětlivka: 1956 odloženo habilitační řízení, 1957 neoděleno – habilitační řízení vráceno k novému projednání, 1959 dvě jmenování profesorem odložena a jedno habilitační řízení odloženo

10 Z nich na VŠE působili jako profesoři stejné osobnosti jako v roce založení – Vladimír Sedlák, Antonín Hodek, Felix Oliva, Josef Fiala († 1958), mimo VŠE pracovali profesoři Arnošt Wenig, František Lom, Bedřich Spáčil a Jan Janáček. V roce 1958 se stal členem VR VŠE profesor Josef Blecha.

11 Zápis č. 1 (4) ze zasedání vědecké rady VŠE v Praze, konaného dne 25. 1. 1957, s. 2, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 1–3.

12 Tabulky č. 4–7 vycházejí ze zápisů v rámci zdroje: Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60.

Tabulka 5

Projednání jmenování profesorů a docentů na vědecké radě VŠE dle let a typu celkem

rok	docent	zastupující docent (zástupce docenta)	profesor	zastupující profesor (zástupce profesora)
1954	5	0	0	0
1955	7	1	0	1
1956	11	3	0	0
1957	3	0	1	0
1958	3	2	0	0
1959	2	2	2	0
celkem	31	8	3	1

Vysoká škola ekonomická v Praze hrála v tehdejším československém školství důležitou roli, neboť se po svém vzniku v roce 1953 stala jednou z klíčových institucí, kde se pěstovala politická ekonomie. Autoři jednoho z přehledů dějin VŠE o ní uvedli: „V ekonomické teorii přežívalo v době vzniku VŠE nadvláda dogmatického pojetí marxistické ekonomie, navíc poznamenaného dobíhající kampaní kolem Stalinových 'Ekonomických problémů socialismu'.¹³ Politická ekonomie měla deduktivní charakter – odvozovala poučky z apriorních tezí a těžiště zájmu spočívalo ve výkladu obsahu, působení a vzájemné závislosti hierarchicky uspořádaných ekonomických zákonů na vrcholu s nejobecnějšími, Stalinem formulovanými základními zákony kapitalismu a socialismu. Teoretičtí ekonomové projevovali nechuť k analýze reálných hospodářských procesů a poučka o nezbytnosti sepětí teorie s praxí měla většinou jen proklamační charakter.“ (Mach a Průcha, 2003, s. 63) Vzhledem k nedostatku kvalitních učitelů politické ekonomie byla jednou z priorit komunistického vedení co nejrychlejší příprava potřebných „kádřů“. (Connolly, 2008, s. 342)

Tabulka 6

Projednání jmenování profesorů a docentů na vědecké radě VŠE dle oborů celkem

počet projednaných řízení	obory, ve kterých proběhl daný počet řízení
1	ekonomická statistika, finance, germanistika, jazyk anglický, materiálně-technické zásobování, občanské právo, statistika, teorie státu a práva, vnitřní obchod, zbožíznačství, zemědělská výroba
2	ekonomika dopravy, finance a úvěr, hospodářská geografie, organizace a plánování podniku, tělesná výchova, zahraniční obchod, základy marxismu-leninismu
3	ekonomika práce, ekonomika průmyslu, účetní evidence
5	politická ekonomie
celkem	39
obor nezjištěn	4
celkem	43

13 První rektor VŠE psal o „geniálním“ Stalinově díle Ekonomické problémy socialismu v SSSR. Sedlák, 1953, s. 182; srov. Řezník, 2003, s. 29–39.

Z tabulek 4–6 lze doložit, že vědecká rada VŠE úspěšně projednala v období 1953–1959 38 jmenování, z toho 2 profesorem a 39 docentem. Nejvíce zastoupen byl obor politická ekonomie, a to pěti řízeními, po třech řízeních probíhalo v oborech ekonomika práce, ekonomika průmyslu a účetní evidence. Do roku 1956 bylo na VŠE možné se habilitovat v oborech, pro které škola disponovala docenty a profesory. Jednalo se tedy například i o obory jako tělesná výchova nebo anglický jazyk. Rozsáhlejší diskusi vyvolala pouze habilitace v oboru materiálně-technické zásobování, kdy někteří členové vědecké rady zpochybňovali, že se jedná o samostatný obor.¹⁴

První řízení pro jmenování zastupujícím profesorem v dějinách VŠE se týkalo Eduarda Vopičky, který na VŠE přišel z Ústavu průmyslové ekonomiky, na ČVUT vedl cyklus systematických přednášek o Zásadách sovětského chozrasčotu.¹⁵ Z jeho významnějších počinů před řízením jmenujme předmluvu ke knize „*Otázky vnitrozávodního chozrasčotu*, Praha 1951“, příspěvek ve sborníku „*Výsledná kalkulace ve strojírenství: Sborník ref. a diskusních příspěvků z aktivů o výsledné kalkulaci ve strojírenství: Určeno účetním, pl. a techn. pracovníkům v závodech, studujícím ekonomického směru*, Praha 1954“. Byl také hlavním autorem metodiky „*Vnitropodnikový chozrasčot: Metodika a organizace vnitropodnikového chozrasčotu podle praxe sovět. strojírenství: Určeno pro vyšší a střední technické a adm. kádry*, Praha 1956“. Vědecká rada v roce 1955 schválila návrh na jeho jmenování zastupujícím profesorem katedry ekonomiky průmyslu pro obor organizace a plánování podniku. V témže roce převzal i řízení katedry ekonomiky průmyslu.¹⁶ Jmenování však nebylo završeno, takže se zastupujícím profesorem nestal.

První řízení pro jmenování profesorem na VŠE absolvoval Benedikt Korda v roce 1957 v oboru statistika, ale ani jeho jmenování nebylo do roku 1959 završeno.¹⁷ Absolvoval Vysokou školu speciálních nauk ČVUT, pracoval na ministerstvu paliv. Na VŠE zastával funkci proděkana pro vědeckou práci,¹⁸ habilitoval se a ujal se vedení katedry statistiky.¹⁹ Na rozdíl od E. Vopičky intenzivně publikoval již před profesorským řízením, vydal mimo jiné monografie „*Ekonomické indexy*, Praha 1954“ a „*Měření produktivity práce*, Praha 1957“. Jako spoluautor vydal učebnice „*Průmyslová statistika*, Praha 1954“, „*Statistika: [Určeno] pro posluchače fak. ekonomicko-inženýrské ČVUT a fak. všeobecně-ekonomické VŠE. 2. část, (Průmyslová statistika)*, Praha 1955,

14 Tamtéž, s. 4–5.

15 Zápis o schůzi rady fakulty věd hospodářských ČVUT v Praze, dne 18. 1. 1952, Archiv ČVUT v Praze. Fond VŠO, karton 01, 6. složka, 1951–52. Protokoly ze schůzí profesorského sboru, s. 1.

16 Zápis č. 10 o zasedání školní rady, 26. 5. 1955, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60. Srov. Kubr, 2012.

17 Zápis č. 1 (4) ze zasedání vědecké rady VŠE v Praze, konaného dne 25. 1. 1957, s. 2, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 4. Jako profesor nebyl ve výroční zprávě v roce 1959 uveden. Výroční zpráva o činnosti za školní rok 1958/59, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 27.

18 Zápis č. 7 o zasedání školní rady, konané dne 7. července 1954, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60.

19 Zápis č. 9 o zasedání školní rady, 5. 4. 1955, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60. Srov. Závodský, 2002; Cyhelský, 1992, s. 7.

1957; „*Příručka statistiky pro pracovníky v uhelném průmyslu: Určeno vyšším kádrům na dolech a pro studující Vys. školy báňské*, Praha 1956“, „*Statistika: Učebnice pro 4. roč. hosp. škol, obor ekonomika průmyslu. Díl 2.*“ Praha 1957“.

O naprosté genderové nevyváženosti svědčí fakt, že z 38 jmenování se pouze jedno týkalo ženy. Jednalo se o docentku politické ekonomie Zoe Svobodovou-Klusákovou, dceru armádního generála Ludvíka Svobody.²⁰ V roce 1957 byly jmenovány vědecké rady školy a fakult, v nichž ze 108 členů působila jediná žena – docentka Jaromíra Zapletalová jako členka VR VŠE a VR FVE.²¹ Přitom studentky tvořily v témže roce 16,6 % z celkového počtu studentů. (Urban, 1958, s. 137)

Jak se na řízení podílely jednotlivé fakulty? Vysoká škola ekonomická měla v době založení pět fakult: Fakultu všeobecně ekonomickou (FVE), Fakultu výrobně ekonomickou (FVýE), Fakultu vnitřního obchodu resp. Fakultu vnitřního a zahraničního obchodu (FVZO), Fakultu financí a úvěru (FFÚ) a Fakultu statistiky (FS). Po reorganizaci v roce 1959 ji tvořily čtyři fakulty: Fakulta politické ekonomie (FPE, sloučením Fakulty financí a úvěru, Fakulty statistiky a Fakulty všeobecně ekonomické), Fakulta výrobně ekonomická, Fakultu obchodní (dříve Fakulta vnitřního a zahraničního obchodu) a pro postgraduální studium Institut pro plánování.²² Jak prokazuje tabulka 7, s výjimkou Fakulty statistiky byl počet řízení na jednotlivých fakultách víceméně shodný.

Tabulka 7
Řízení dle fakult VŠE a dle let

rok	FVE	FFÚ	FPE	FS	FVýE	FVZO	Rek	N/A
1954	4	1	0	0	0	0	0	0
1955	1	1	0	1	2	0	2	2
1956	0	4	0	0	1	4	0	5
1957	1	0	0	0	2	1	0	0
1958	1	1	0	0	2	1	0	0
1959	0	1	3	0	1	0	0	1
celkem	7	8	3	1	8	6	2	8

Vysvětlivka: FVE – Fakulta všeobecně ekonomická, FFÚ – Fakulta financí a úvěru, FPE – Fakulta politické ekonomie, FS – Fakulta statistiky, FVýE – Fakulta výrobně ekonomická, FVZO – Fakulta vnitřního a zahraničního obchodu, Rek – Rektorát

20 Zápis č. 3 o zasedání školní rady, 12. 11. 1954, s. 2, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60. Podobně v NDR bylo v roce 1966 z 328 profesorů pouze 9 žen (2,7 %). Budde, 2003, s. 166.

21 Zápis č. 1 (4) ze zasedání vědecké rady VŠE v Praze, konaného dne 25. 1. 1957, s. 2, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 1–3. Odbojářka a statistička J. Zapletalová byla také v padesátých letech jedinou děkankou VŠE. Později řídila Ústav pro výzkum veřejného mínění při ČSAV. Srov. Bečvář, 2007, s. 31–32; Kronika, 1973.

22 Výroční zpráva o činnosti za školní rok 1958/59, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 2. Srov. Předpis č. 58/1959 Sb. Vládní nařízení o změnách v organizaci vysokých škol. § 12 dostupné na <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-58#p16>

Z výrazných osobností, které zastávaly funkce prorektorů a proděkanů pro vědecko-badatelskou práci a administrovaly habilitační a profesorská řízení, zmiňujeme specialistu na zahraniční obchod a marketing Jaroslava Nykryna, odborníka na finance a rektora z přelomu šedesátých a sedmdesátých let Ladislava Veltruského, statistika Benedikta Kordu či prvního porevolučního rektora VŠE, Věňka Šilhána. (Stellner, 2012)

Analýza prokázala, že v naprosté většině se při projednávání před vědeckou radou VŠE hlasovalo jednomyslně. Pokud již bylo řízení výjimečně odloženo, jednalo se o administrativní důvody. Například u Jana Průši z katedry ekonomiky práce Fakulty všeobecně-ekonomické chyběly odborné posudky.²³ Řízení Edgara Semmela v oboru ekonomika průmyslu negativně ovlivnily stranické orgány na „poslední chvíli“. Vědecká rada na jejich pokyn zamítla návrh na jmenování.²⁴ Zmiňuje se o tom jeho kolega ve svých vzpomínkách: „Po XX. sjezdu byl otevřenější a jeho kritiky byly ostřejší, než byly vyšší partajní instance ochotné tolerovat. Někdo ze školy jim o Semmelovi referoval. Proto si na VŠE dlouho nepobyl a na 'jemná' doporučení shora se raději sám rozhodl vyklidit pole a vrátit se do ČKD. Nic nepomohlo, že byl za války dobrovolníkem československých vojenských jednotek v Anglii a bojoval u Dunkerque, a po válce vystudoval v Leningradě!“ (Kubr, 2012)

Mezi nejčastější autory posudků habilitačních (docentských) prací patřili Felix Oliva, Eduard Vopička, Josef Blecha a Jaroslav Nikl. Dlouhodobý člen strany, F. Oliva, platil za „doyena“ školy a čelného dogmatika. Jeden z pamětníků se o něm vyjádřil: „VŠE byla známá jako bašta dogmatismu celá 50. a 60. léta. Vysoká škola ekonomická byla naprosto sterilní, což je sémě, které tam zasil Felix Oliva, poněvadž on si k sobě vybíral lidi, kteří byli ochotni opakovat ty dogmatické nesmysly.“²⁵ Pro hodnocení prací z oboru politické ekonomie můžeme použít názor Trockého: „Marxistické práce nepřekračují hranice scholastických kompilací, v nichž se přezývají stále stejné předem schválené myšlenky a opakují se tytéž citáty okamžitých potřeb. Stát rozšiřuje v milionech výtisků nepotřebné knihy a brožury zpracované za pomoci lepidla, patolizalství a jiných lepkavých přísad.“ (Trockij, 1995, s. 168)

Druhým nejvytíženějším autorem posudků při řízení na vědecké radě VŠE byl E. Vopička, který přišel na VŠE z ČVUT, kde přednášel o zásadách sovětského chozrazčotu. Na katedře ekonomiky průmyslu se specializoval na obor organizace a plánování podniku.²⁶ J. Blecha z ČVUT byl „nesmírně talentovaný, vzdělaný a pilný“ (Synek a Kislingerová, 2010, s. 30) a zařadil se mezi zakladatelské osobnosti podnikové ekono-

23 Zápis č. 1 o zasedání školní rady, konané dne 31. 8. 1954, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 2.

24 Zápis č. 1 (4) ze zasedání vědecké rady VŠE v Praze, konaného dne 25. 1. 1957, s. 2, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 5.

25 Rozhovor s Luděkem Urbanem z 22. 11. 2007, Devátá a Olšáková, 2010, s. 178, pozn. 77. Též O. Šik ho měl za „prototyp“ dogmatického marxisty. Šik, 1990, s. 93.

26 Zápis o schůzi rady fakulty věd hospodářských ČVUT v Praze, dne 18. 1. 1952, Archiv ČVUT v Praze. Fond VŠO, karton 01, 6. složka, 1951–52. Protokoly ze schůzí profesorského sboru, s. 1. Srov. Kubr, 2012.

miky. Děkan FVZO, J. Nikl, byl odborník na ekonomiku vnitřního obchodu²⁷ a později profesor politické ekonomie. Oponenti byli povoláváni z vysokých škol (ČVUT, VŠE v Bratislavě, Vysoké školy zemědělské v Praze), z praxe a zcela výjimečně i ze zahraničí, samozřejmě pouze ze zemí východního bloku.

Při analýze řízení na vědeckých radách VŠE bylo zjištěno, že během řízení a v posudcích se jako nejdůležitější okolnost nejčastěji vyzdvihovala disertační práce, styk s praxí, studium v SSSR, pedagogická práce, vědecká publikační činnost a politická aktivita. Větší diskuse při řízení proběhla málokdy, výjimkou bylo řízení Miroslava Peroutky, o jehož disertační práci jeden z diskutérů řekl, že „nesplňuje zcela požadavky“ a že ve většině publikační činnosti se jedná o „práce z úřední činnosti“.²⁸ Přesto dostal v tajném hlasování všechny hlasy. Při řízení Miroslava Blažka v oboru hospodářské geografie se zjistilo, že jeden posudek je negativní a dva kladné, ale bez doporučení ke jmenování docentem. Jeho podklady byly proto vráceny na fakultní úroveň.²⁹

Ke konci padesátých let se musela VŠE vyrovnat i s další zásadní změnou, která ovlivnila strukturu vědeckých a pedagogických hodností. VŠE při svém vzniku nemohla udělovat doktoráty, neboť rigorózní řízení bylo v celém státě bez náhrady zrušeno v roce 1950 a dobíhalo do roku 1953. V rámci něho bylo v technických, zemědělských a obchodních vědách zapotřebí podstoupit jednu ústní zkoušku, nazývanou rigoróza, a obhájit písemné vědecké pojednání, tzv. dizertaci. Doktorandi neměli přijímací řízení, ani pevně stanovené studium, nebyla pro ně vytvářena speciální místa a o jejich absolvování rozhodovaly výlučně univerzity.

Vládním nařízením z roku 1953 byla zavedena namísto rigorózního řízení tzv. kandidatura věd (aspirantura), a to zcela podle sovětského modelu plánování „produkce odborných sil“. (Albrecht, 2000, s. 274) Connolly činnost aspirantů na kandidaturu věd popisuje: „Aspiranti obvykle získávali na vysoké škole tříleté stipendium a nemuseli se podílet na výuce.“³⁰ V této lhůtě museli napsat svou kandidátskou dizertaci a získat titul kandidáta věd. Předpokládalo se, že se stanou novým typem postgraduálních studentů, kteří museli plnit detailní a centrálně schvalované plány studia. Museli skládat série zkoušek včetně zkoušek z ruského jazyka a marxismu-leninismu a projít sérií kvalifikačních jednání na úrovni fakulty, univerzity a ministerstva.“ (Connolly, 2008, s. 117; srov. Kausch, 2009, s. 158–159; Urban, 1958, s. 234–238) Předpokládalo se, že před habilitací dosáhne učitel kandidatury věd (CSc.) a před profesurou obhájí titul doktora věd (DrSc.). Touto cestou si komunisté chtěli zajistit vznik nové vrstvy učitelů, která absolvuje důkladné marxisticko-leninské školení a nahradí starší „kádry“, které prošly rigorózním řízením a byly příliš zatíženy „buržoazní“ „reakční“ minulostí.

27 Zápis č. 1 o zasedání školní rady, 31. 8. 1954, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60. Zápis č. 2 o zasedání školní rady, 28. 9. 1954, s. 3, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60.

28 Zápis č. 3 o zasedání školní rady, konané dne 12. 11. 1954, s. 2–3, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60.

29 Zápis č. 2 o zasedání rady, konané dne 30. 10. 1956, tamtéž, s. 3.

30 Ale i aspiranti mohli mít úvazek. Srov. CHOMA, Dimitrij, O životě na několika stránkách (II), dostupné na <http://dejiny.vse.cz/biografie/seznam/choma-dimitrij-prof/>

Jeden z pamětníků komentoval zavedení aspirantury: „Do relativně poklidné atmosféry, neboť všichni jsme byli členy KSČ a napětí mezi straníky a nestraníky proto neexistovalo jako na jiných pracovištích, zasáhly plány na zrušení starých doktorátů a zavedení nových titulů podle sovětského vzoru, tedy kandidátů. Měly se vypisovat tříleté aspirantury, během nichž měli aspiranti připravit své 'kandidátské' práce. Akademická obec nebyla tímto politickým rozhodnutím nijak nadšena.“ (Ort, 2006, s. 48)

Ve školním roce 1956/57 se na VŠE školilo 104 aspirantů, z toho 26 ve stipendijní aspiranturě (v denním studiu).³¹ Pro srovnání uvádíme, že v roce 1956 bylo v Československu 1 263 absolventů aspirantury, v denním studiu studovalo 695 aspirantů, v dálkovém studiu 1 343 aspirantů. (Connelly, 2008, s. 118 pozn. 364) Ve školním roce 1957/58 ukončilo na VŠE aspiranturu 28 pracovníků školy, z nichž čtyři předložili práci, pouze dva ji však obhájili.³² V následujícím školním roce se školilo 112 aspirantů, přičemž absolventů bylo 11.³³ Vedení VŠE se snažilo zkvalitnit vědeckou aspiranturu, často o ní jednalo na vědeckých radách a usilovalo o co nejvyšší počet absolventů.

Tabulka 8

Počet učitelů, kandidátů věd a doktorů věd na VŠE³⁴

	celkem učitelů	CSc.	DrSc.
1953	193	-	-
1958	267	14	1
1959	266	18	1

Volání po „veliké náročnosti“ neodpovídala ani možnost habilitovat se bez hodnosti kandidáta věd.³⁵ Vzhledem k proměnám řízení vznikla také řada kombinací v kariérním postupu. Na vědecké radě si v roce 1957 jeden z členů stěžoval: „Existují

31 Zpráva o průběhu aspirantur na VŠE ve šk. r. 1956/57, Zápis č. 5 (8) ze zasedání vědecké rady VŠE v Praze, konaného dne 28. 5. 1957, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 1. V roce 1954 se v NDR školilo 1650 aspirantů. Jessen, 1999, s. 59.

32 Zpráva o činnosti ve školním roce 1957/58, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 4, 21–23. V roce 1956 studovala v Československu celkem 614 řádných a 1366 externích aspirantů. Urban, 1958, s. 237.

33 Výroční zpráva o činnosti za školní rok 1958/59, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 22. Srov. tabulka č. 8.

34 Výroční zpráva o činnosti za školní rok 1957/58, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 31. Výroční zpráva o činnosti za školní rok 1958/59, tamtéž, s. 27. Doktorem ekonomických věd byl v roce 1956 jmenován F. Oliva. Materiál pro vědeckou radu školy 26. května 1959. Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60.

35 Zápis č. 8 o zasedání školní rady, konané dne 1. března 1955, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 1–3. O prominutí požádal například statistik Benedikt Korda. Zápis č. 10 o zasedání školní rady, konané dne 26. května 1955, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 5. Do léta 1956 byl v Československu titul CSc. udělen bez disertace v 371 případech a titul DrSc. ve 195 případech. Urban, 1958, s. 244. Do roku 1964 se obhajoby dizertačních prací konaly před vědeckými radami vysokých škol, poté výhradně před odbornými komisemi.

dvě kategorie učitelů: 1. absolventi naší školy, kteří procházejí kandidaturou, 2. pracovníci praxe, kteří jdou cestou docentury a necítí vhodnost procházet ještě kandidaturou. Musíme proto dbát, aby docenti se stali kandidáty věd a naopak kandidáti věd docenty, avšak nikoliv paušálně.“³⁶

Během formálních diskusí při projednávání návrhů na jmenování se pouze výjimečně brala v potaz původní vědecká činnost, profesorské a habilitační práce již nebyly monografie, ale vesměs učebnice, odborné studie se často nahrazovaly úředními zprávami ap. Kvalitu „kádru“ mělo zásadně ovlivnit i zavedení aspirantury a doktorátu věd. Jenže paralelně bylo možné požádat o možnost habilitovat se bez hodnosti kandidáta věd. V takových případech nemusel být žadatel autorem dvou odborných prací, tj. kandidátské a habilitační, ale stačila mu jedna, již často substituovala vysokoškolská učebnice. Zadávaní posudků prokázalo, že VŠE intenzivně spolupracovala s VŠE v Bratislavě, Vysokou školou zemědělskou v Praze a ČVUT, což bylo dáno nejen oborovou „příbuzností“, ale i tím, že řada osobností přišla na VŠE z Vysoké školy věd hospodářských ČVUT a udržovala své předchozí kontakty.

V roce 1953 byla podle sovětského vzoru založena Československá akademie věd. Ekonomie byla spolu s filozofií a právem součástí její sedmé sekce. O malé autoritě pracovníků VŠE svědčí i to, že nikdo z nich se nestal v prvních letech existence Československé akademie věd jejím členem nebo členem korespondentem. (Urban, 1958, s. 63–67) Uvažovalo se o F. Olivovi,³⁷ ale jeho vyškrtnutí ze seznamu popsal jiný akademik slovy: „Jenže tehdy začalo přituhovat a začal hon na ‘kosmopolity’. Oliva nejen že byl kosmopolita, tj. Žid, ale znal se z války s nějakým arcikosmopolitou, který v procesech vystupoval jako jeden ze strůjců sionistického zla... volal Václav Kopecký, abychom toho Olivu z návrhu honem škrtili, poněvadž bude zavřenej. Zavřenej sice nakonec nebyl, ale z návrhu jsme ho poslušně škrtili. Členem Akademie byl zvolen až o osm let později, r. 1960.“ (Knapp, 1998, s. 137)

Stranické orgány si v druhé polovině padesátých let zmíněné problémy s nedostatkem vhodných „kádru“ uvědomovaly. Například plenární zasedání ÚV KSČ v dubnu 1956 došlo k závěru, že „rychlý růst vysokých škol (oproti roku 1937 se počet vysokých škol zečtyřnásobil, počet studentů vzrostl 2,5krát a síť vysokých škol se rozšířila z původních 4 do 17 měst) s sebou přinesl zákonitě i některé nedostatky. Ty údajně vyplývaly z toho, že vysokoškolští učitelé byli většinou ještě mladí, bez potřebných zkušeností, začínali teprve vědecky pracovat a získávat první pedagogické zkušenosti... Za nedostatečné bylo označeno i spojení vysokých škol se životem a výrobou. Vážná nespokojenost byla vyslovena také s nedostatky ve výchovné práci vysokoškolských učitelů, kteří cílevědomé výchovné činnosti nevěnovali patřičnou pozornost a měli tendenci věnovat se jen odborné výuce, případně zvyšování své (často chybné) odborné připravenosti a kvalifikace... V případě akademických funkcionářů se

36 Václav Bernášek, Zápis č. 5 (8) ze zasedání vědecké rady VŠE v Praze, konaného dne 28. 5. 1957, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 3.

37 Výpis ze zasedání vědecké rady všeobecně ekonomické fakulty, konané dne 20. dubna 1959. Materiál pro vědeckou radu školy 26. května 1959, tamtéž. Srov. Beran, 2005, 139.

hovořilo o tom, že by již neměli být přetěžováni administrativními pracemi“ (Morkes, 2000, s. 60; srov. Čudová, 1998, s. 22–23; Urban, 1958, s. 247)

O tom, že se dané okolnosti projeví i na VŠE, svědčí názor jednoho z pamětníků: „Naše příprava na dráhu vysokoškolského učitele byla ovšem v tomto systému naprosto nedostatečná, a to jak po stránce znalostní, tak po stránce metodické. O praktických zkušenostech nemluvě. Měli jsme za sebou jen povrchní a značně dogmatickou výuku marxistické ekonomické teorie a několik krátkých spíše jen informativních kursů disciplín, které jsou pro ekonomiku průmyslu a podnikový management stěžejní. Jediným možným řešením bylo začít se vším znovu a od píky, a to již při zaměstnání jako sice začínající, přesto však už značně vytížení učitelé.“ (Kubr, 2012) Jiný z tehdejších učitelů výstižně konstatoval, že padesátá léta byla „léta učednická“, kdy se donedávna ještě většinou studenti postupně stávali pedagogy“ (Hoffmann, 2013).

Závěr

Po celá padesátá léta si vedení VŠE uvědomovalo mimořádně nepříznivé podmínky, „pokud jde o učitelské kádry (profesory a docenty)“.³⁸ Došlo k závěru, že „pro vědeckou práci není problémem materiál, ale čas... Plán vědecko-badatelské práce je rozsáhlý, avšak roztržitý...“. Dále byl kritizován malý zájem o studium ruštiny³⁹ a nutnost „vědeckou radu rozšířit o soudruhy ze závodů a sblížit její činnost s praxí“.⁴⁰ V roce 1959 se ve výroční zprávě konstatovalo: „Ve vědecké práci našich kateder se ještě objevuje roztržitost vědecké tematiky, nedostatečné spojení vědeckého výzkumu s praxí a malá disciplinovanost v plnění vědeckých úkolů a pod.“⁴¹ Vědecko-badatelskou práci měl zlepšit „úzký styk s praxí“, „koordinace vědecké práce“⁴² a plnění pětiletého plánu vědecko-badatelské práce.⁴³

Ze zjištěných dat vyplývá, že v padesátých letech působil na VŠE velmi malý počet profesorů. To dokazuje, že jmenování osob bez příslušného vzdělání a pedagogické a vědecké činnosti již nebylo možné a že komunistické vedení se zdráhalo zcela ignorovat nutnost vědecké práce pro dosažení těchto titulů.⁴⁴ Neprokázalo se, že by

38 Zpráva o činnosti ve školním roce 1957/58, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 1.

39 Zápis č. 3 o zasedání školní rady, 23. 11. 1954, tamtéž, s. 2–3.

40 Zápis č. 1 ze zasedání vědecké rady školy, konané dne 7. 10. 1958, tamtéž, s. 1.

41 Výroční zpráva o činnosti za školní rok 1958/59, tamtéž, s. 16.

42 Zápis č. 2 o zasedání školní rady, konané dne 28. září 1954, tamtéž, s. 1, 4.

43 Zápis č. 3 o zasedání školní rady, 23. 11. 1954, tamtéž, s. 4.

44 Komunisté čelili po roce 1945 nebezpečí, že jejich vliv v akademických senátech a profesorských sborech zůstane velmi omezený, proto prosadili účast „praktiků a vynikajících politiků“ a možnost jmenování řádných profesorů z řad nehabilitovaných osob. Vysokoškolští profesori dokonce mohli být jmenováni z „vynikajících osob, které se osvědčily v oboru politickém, sociálním nebo novinářském tak, že podle názoru akademického senátu lze upustit od jiných požadavků“. Srov. Urbášek, Pulec, 2012, s. 37. Podobný případ jako u Ladislava Štolla, který byl jmenován profesorem na Vysoké škole politické a sociální v Praze, přestože byl pouze absolventem reálky a jednoročního kurzu na obchodní akademii, se ale na VŠE nevyskytl. Štoll, 2005, s. 87.

obory upřednostňované po roce 1948, například politická ekonomie, byly v řízeních preferovány na úkor ostatních. Dále jsme došli k závěru, že v prvních sedmi letech existence VŠE se nepodařilo zásadním způsobem navýšit počet profesorů a docentů. Pokud porovnáme roky 1953 a 1959, došlo k poklesu počtu profesorů ze 4 na 3, a u docentů o navýšení z 16 na 40 při výrazném navýšení počtu studentů. Důvodem byl postup komunistického vedení, pro jehož většinu univerzity symbolizovaly buržoazní svět, jež neznalo a jež se snažilo změnit či nově konstituovat, takže se dopouštělo řady přehmatů. Na vině byla i skutečnost, že kádrová politika zmařila řadě osobností šanci působit na vysokých školách a umožnila postup pouze politicky spolehlivým učitelům. Též šlo o důsledky nepružnosti byrokratického aparátu ministerstva školství a Státního výboru pro vědecké hodnosti, negativní dopad neustálých změn v zákonech a předpisech a nedostatek zkušených učitelů, kteří navíc byli zavalováni administrativou a různými mimoškolními aktivitami, takže neměli čas na skutečně intenzivní badatelskou činnost. Navíc neuspokojovala výše platu v porovnání s řadou manuálních či administrativních profesí nemotivovala mladé absolventy zůstávat v akademické oblasti. Ta se na rozdíl od meziválečné doby již netěšila prestiží.⁴⁵

Literatura

- ALBRECHT, C. 2000. Professionalism in the Economics Institute of the Czechoslovak Academy of Sciences, 1953-1963. In BARVÍKOVÁ H. (ed.). *Věda v Československu v letech 1953–1963. Sborník z konference: Praha, 23.–24. listopadu 1999. Práce z dějin vědy = Studies in the history of sciences and humanities*, sv. 1. Praha: Archiv Akademie věd České republiky, 2000. s. 265–278. ISBN 80-86404-00-5.
- ASH, M. G. 2010. Konstruierte Kontinuität und divergence Neuanfänge nach 1945. In GRÜTTNER, M.; HACHTMANN, R.; JARAUSCH, K. H. (Eds.). *Gebrochene Wissenschaftskulturen: Universität und Politik im 20. Jahrhundert*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2010, s. 215-245.
- BEČVÁŘ, J. 2007. Rozhovor. Výzkum nemůže existovat bez zpětné vazby a svobody projevu. (ed. Markéta Škodová). *Naše společnost* 5, 2007, č. 1, s. 31–35
- BERAN, J. 2005. Vytváření členské základny Československé akademie věd v roce 1952. *Soudobé dějiny* 12, 2005, č. 1, s. 102–139
- BUDDE, G.-F. 2003. *Frauen der Intelligenz: Akademikerinnen in der DDR 1945 bis 1975*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2003. Kritische Studien zur Geschichtswissenschaft, Bd. 162. ISBN 3-525-35143-7.
- CAJTHAML, P. 2010. Mechanismy politického řízení Univerzity Karlovy v druhé polovině padesátých let. *Východočeské listy historické*. 2010, č. 27, s. 99–108.
- CONNELLY, J. 2008. *Zotročená univerzita: sovětizace vysokého školství ve východním Německu, v českých zemích a v Polsku v letech 1945–1956*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1185-3.
- CYHELSKÝ, L. 1992. K čtyřicátému výročí založení katedry statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze. *Informační Bulletin České statistické společnosti*. 1992, roč. 3, č. 2, s. 4–7.

45 Daná zjištění by bylo vhodné doplnit srovnáním s dalšími vysokými školami, především s Vysokou školou ekonomickou Bratislavě či Vysokou školou zemědělskou v Praze. Analýza by měla pokračovat i pro šedesátá léta.

- ČUDOVÁ, H. a kol. 1998. *Historická ročenka školství v České republice 1953/54–1997/98*. Praha: Pro informace ve vzdělávání, 1998. ISBN 80-211-0291-8.
- ČVUT V PRAZE, 1951 [1951–1952]. *Protokoly ze schůzí profesorského sboru*. Archiv ČVUT v Praze: Fond VŠO, karton 01 - 6. složka
- DEVÁTÁ, M.; OLŠÁKOVÁ, D. 2010. Vysoká škola politických a hospodářských věd, 1949–1953. Počátky marxistického vysokého školství. In *Vědní koncepce KSČ a její institucionalizace po roce 1948*. Praha: ÚSD, 2010, s. 159–212. ISBN 978-80-7285-123-2.
- DINUŠ, P. 2010. Vysoká škola politická ÚV KSČ v letech 1953–1969. In *Vědní koncepce KSČ a její institucionalizace po roce 1948*. Práce z dějin vědy = Studies in the history of sciences and humanities; sv. 23. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2010, s. 213–249. ISBN 978-80-7285-123-2.
- HOFFMANN, V. Podnikové hospodářství v totalitním systému. [online]. 2013 [vid. 18. leden 2013]. Dostupné na <http://dejiny.vse.cz/biografie/seznam/hoffmann-vaclav-podnikove-hospodarstvi-v-totalitnim-systemu/>
- CHOMA, D. O životě na několika stránkách (II). [online]. 2012 [vid. 18. leden 2013]. Dostupné na <http://dejiny.vse.cz/biografie/seznam/choma-dimitrij-prof/>
- JESSEN, R. 1999. *Akademische Elite und kommunistische Diktatur: Die ostdeutsche Hochschullehrerschaft in der Ulbricht-Ära*. Kritische Studien zur Geschichtswissenschaft; Bd. 135. Berlin: Vandenhoeck & Ruprecht, 1999. ISBN 3-525-35797-4.
- KAUSCH, J. 2009. „Eine Gesellschaft, die ihre Jugend verliert, ist verloren“: Das hochschulpolitische Konzept der SED am Beispiel der Technischen Hochschule/Universität Karl-Marx-Stadt und die daraus resultierende Verantwortung der FDJ zwischen 1953 und 1989/90. Chemnitz: Universitätsverlag Chemnitz, 2009. ISBN 978-3-941003-03-3.
- KATEDRA SOCIÁLNÍ PRÁCE. 1973. *Kronika katedry sociální práce*.
- KNAPP, V. 1998. *Proměny času. Vzpomínky nestora české právní vědy*. Praha: Prospektrum, 1998. ISBN 80-717-5063-8.
- KUBR, M. 2012. Po šedesáti letech: Pionýrská léta VŠE očima přímého účastníka. [online]. 2012 [vid. 18. leden 2013]. Dostupné na <http://dejiny.vse.cz/biografie/seznam/kubr-milan-doc-dr-csc/po-sedesati-letech-pionyrska-leta-vse-ocima-primeho-ucastnika/>
- MACH, M.; PRŮCHA V. 2003. Historie vysoké školy ekonomické v kontextu společenského vývoje: od centrálně plánované k tržně orientované ekonomice. In *Vysoká škola ekonomická v Praze 1953-2003. Minulost, přítomnost, budoucnost*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2003. s. 63–73. ISBN 80-245-0663-7.
- MAŇÁK, J. 2004. Orientace KSČ na vytvoření socialistické inteligence. In KÁRNÍK, Z.; KOPEČEK, M. (ed.). *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu. Svazek II*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Dokořán, 2004, s. 110–155, 326–332. ISBN 80-86569-77-2.
- MATES, P. 1984. *Vývoj organizace a řízení československých vysokých škol v letech 1918–1983*. Praha: Ústav školských informací při MŠ, 1984.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ A KULTURY 1957. *Vysoké technické školy v Československé republice*. (Sborník vydalo min. školství a kultury k 250. výročí založení techn. škol v Praze 1707–1957.) Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957
- MORKES, F. 2000. Změny v postavení a řízení vysokých škol. In BARVÍKOVÁ, H. (ed.). *Věda v Československu v letech 1953-1963. Sborník z konference: Praha, 23.–24. listopadu 1999*. Práce z dějin vědy = Studies in the history of sciences and humanities, sv. 1. Praha: Archiv Akademie věd České republiky, 2000, s. 53–65. ISBN 80-86404-00-5.
- MORKES, F. 2002. *Kapitoly o školství, ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848–2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8.

- Nařízení ministerstva školství a kultury č. 28/1957 Sb. o organizaci a působnosti vysokých škol a jejich složek
- Nařízení ministra školství č. 130/1950 Sb., věd a umění, kterým se vydává organizační a jednací řád Státního výboru pro vysoké školy a blíže upravuje jeho působnost
- ORT, A. 2006. *Střípky vzpomínek jednoho Čecha na složité 20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-84-9.
- PAVKA, M. 2003. *Kádry rozhodují vše! Kádrová politika KSČ z hlediska teorie elit (Prvních pět let komunistické vlády)*. Brno: Pius pro Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v Praze, 2003. Studijní materiály výzkumného projektu Krize komunistického systému v Československu 1953–1957, sv. 7. ISBN 80-7285-034-2.
- Prováděcí směrnice ministra školství a kultury č.j. 35 975/58-III/1 z roku 1958.
- ŘEZNÍK, J. 2003. Historie časopisu Politická ekonomie (část I: 1953–1957). *Politická ekonomie*. 2003, Vol. 50, No. 1, pp. 29–39.
- SEDLÁK, V. 1953. Významná opatření ve výstavbě ekonomického školství. *Politická ekonomie* 1953, Vol. 1, No. 3, pp. 181–188.
- STELLNER, F. 2013. Biografická studie: Šilhán Věněk. [online]. 2013 [vid. 19. leden 2013]. Dostupné na <http://dejiny.vse.cz/biografie/seznam/silhan-venek-prof-ing-csc/>
- SYNEK, M.; KISLINGEROVÁ, E. 2010. *Podniková ekonomika, 5. přepracované a doplněné vydání*. Praha: Nakladatelství C H Beck. ISBN 978-80-7400-336-3.
- ŠIK, O. 1990. *Jarní probuzení: iluze a skutečnost*. Praha: Mladá Fronta, 1990. ISBN 80-204-0208-X.
- ŠTOLL, M. 2005. Třicet let bojů s Ladislavem Štollem aneb Jak s tím můžete žít? *Soudobé dějiny* 12, 2005, č. 1, s. 85–94
- TROCKIJ, L. 1995. *Zrazená revoluce*. Brno: Doplněk, 1995. ISBN 80-85765-30-6.
- URBAN, R. 1958. *Die Organisation der Wissenschaft in der Tschechoslowakei*. Marburg/Lahn: Johann Gottfried Herder-Institut, 1958. Wissenschaftliche Beiträge zur Geschichte und Landeskunde Ost-Mitteleuropas; Nr. 30.
- URBÁŠEK, P.; PULEC, J. 2012. *Vysokoškolský vzdělávací systém 1945–1969*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-2979-3.
- Vládní nařízení č. 58/1959 Sb. o změnách v organizaci vysokých škol
- Vládní nařízení č. 60/1953 Sb. o vědeckých hodnostech a označení absolventů vysokých škol
- Vládní nařízení č. 98/1953 Sb. o změnách v organizaci vysokých škol
- VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE, 1953 [1953–1959/60]. *Zápisy – Vědecká rada 1953–1959/60*. VŠE v Praze: Spisovna VŠE.
- Zákon č. 46/1956, kterým se mění a doplňuje zákon o vysokých školách
- Zákon č. 58/1950 Sb. o vysokých školách
- ZÁVODSKÝ, P. 2002. 50. výročí založení katedry statistiky na VŠE. [online]. 2002 [vid. 19. leden 2013]. Dostupné na <http://kstp.vse.cz/o-katedre/informace/50-vyroci/>

SCIENTIFIC DEGREES AWARDED BY THE UNIVERSITY OF ECONOMICS, PRAGUE IN THE FIFTIES OF 20TH CENTURY

František Stellner, Faculty of Social and Economic Studies, Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem, Pasteurova 1, CZ – 400 96 Ústí nad Labem (fstellner@gmail.com);

Marek Vokoun, Department of Economics, Faculty of Economics, University of Economics, Prague, W. Churchill sq. 4, CZ – 130 67 Prague 3 (marek.vokoun@vse.cz)

Abstract

The purpose of this paper is to analyze awarded scientific degrees at the University of Economics, Prague (UEP) in the fifties of 20th century. Methodological approaches of economic, social, cultural and political history, economics and statistics were pursued and required in this study. An interdisciplinary approach that enabled further determination of factors will serve as the approach for all subsequent research of the UEP position in science in the fifties of the 20th century. Yet untapped primary sources from UEP Scientific Council Meetings were used, also published sources, newspapers, etc. We came to the conclusion that UEP failed to significantly increase the number of professors and associate professors in the first seven years of its existence. The reasons behind were: 1) Policy of the Communist leadership that followed cadre policies which frustrated many personalities and prevented them a chance to work for universities. 2) Only highly politically reliable teachers were awarded. 3) Bureaucratic apparatus rigidity and poor flexibility of the Ministry of Education and the State Committee for Scientific Degrees. 4) Ongoing continual changes in laws and regulations. 5) Lack of experienced teachers who had also been overwhelmed with paperwork and various out of university activities so they had little time to immerse in intense research activity. Analysis showed that some of the preferred fields after 1948 such as political economy were not preferred at the expense of others.

Keywords

University of Economics, Prague, Academic degrees, administrative process of awarding reform of the economic higher education, Czechoslovakia after 1948, Communist Party of Czechoslovakia, Marxist economics

JEL Classification

I23, I24